

TANKER OM ET KURSUS

Af Mads Lidegaard

Når man skal skrive om et foretagende, som endnu er i sin vorden og højst ufærdigt – og derfor også fyldt med problematik – fristes man til at gå let hen over de nøgne kendsgerninger og opholde sig desto længere ved problematikken.

Vejen fra fristelse til fald er særlig kort, når det som her drejer sig om et emne, der trods sin egen lidenhed netop gennem sin problematik har perspektiver, som når ud til nogle af tidens store spørgsmål.

Emnet er den forberedelse, som Ministeriet for Grønland fra forrige sæson har iværksat for det faste udrejsende personale. I tiden før nyordningen var en sådan forberedelse en naturlig ting. Begge Grønlands store institutioner fra kolonitiden, kirken og handelen, havde en grundig forberedelse af sit personale før oprejsen, kirken gennem Det grønlandske Lektorat, som endnu eksisterer for udrejsende præster, Handelen gennem en volontørtjeneste, som bl. a. indeholdt en prøve i det grønlandske sprog.

Da nyordningen satte ind i efterkrigsårene, øgedes både antallet af udsendt personel og af presserende opgaver stærkt, og under det almindelige pres af de daglige krav blev der intet overskud af tid og kræfter til at etablere en forberedelse for dem, der rejste ud. Og sådan gik det 1950'erne igennem: Hundreder af danske blev hvert år sendt ud for at arbejde i Grønland uden at have modtaget nogen organiseret orientering forud.

I erkendelse af det uheldige heri har altså nu ministeriet startet en sådan orientering, foreløbig kun for det faste personale, mens det meget større antal af sæsonansatte, især sommertidens håndværkere, endnu ikke er blevet inddraget i ordningen.

Der udrejser 300 fast ansatte hvert år, og de allerfleste af dem skulle altså forinden gennemgå et kursus. Det drejer sig om en broget flok: Kontorfolk, sygeplejersker, læger, børnehavelærerinder, lærere, teknikere, telegrafister og handelsfolk. Udrejserne er omtrent jævnt fordelt over sommerhalvåret, og alene det skaber praktiske vanskeligheder med overhovedet at få samlet hold af fornuftig størrelse.

Det store antal og den vanskelige personalesituation gør det også svært at afse for lang tid til de forberedende kursus. I praksis er det endt med, at man har lagt eet kur-

sus pr. måned af en uges varighed fra februar til november. I 1962 afholdtes således 10 kursus med over 200 deltagere.

En uge er ingen lang tid og alle er på det rene med, at udbyttet af et så kort kursus naturligvis må blive derefter. Arbejdet har da også stadig et eksperimentelt præg, og erfaringerne fra de nuværende kursus vil blive anvendt, hvis personalesituationen og de praktiske forhold gør det muligt at udvide undervisningen senere.

Også de ydre rammer om kursus er meget skiftende. I nogle tilfælde samles deltagere på ungdomsskoler eller højskoler nær København med både indkvartering, kost og undervisning på skolen. Andre kursus afholdes inde i byen i lejede undervisningslokaler.

Selve formålet med undervisningen er klar nok. Man erkender, at arbejdet i et nyt og ukendt milieu kræver en mental omstilling og en vis baggrundsviden, uden hvilke mange misforståelser og fejltagelser vil blive følgen – til stor skade for det samarbejde mellem grønlændere og danskere, som er så vigtigt i dagens Grønland – og for selve arbejdsindsatsen.

Undervisningens elementer kan – med henblik på dette hovedformål – groft deles i følgende:

- 1) En orientering om grønlandsk historie, kultur og tankegang.
- 2) En hel eller delvis tilegnelse af det grønlandske sprog.
- 3) En orientering om de ydre samfundsforhold, ansættelsesproblemer og praktiske spørgsmål.
- 4) En orientering om de specielle forhold, som indenfor den enkeltes fagområde gør sig gældende på Grønland.
- 5) En almindelig oplysning om baggrunden for og problemerne i mødet mellem den tekniske livsform og den grønlandske kultur.
- 6) En drejning af de udrejsendes egen indstilling til opgaven i positiv retning.

Ethvert af disse punkter har sine egne problemer, ligesom deres indbyrdes forhold, spørgsmålet om, hvilke af dem, der bør lægges mest vægt på, kan være genstand for megen diskussion. En sådan diskussion kan være rent principiel, men i praksis må den naturligvis rette sig efter de givne forudsætninger, f. eks. den tid, som nu engang er til rådighed. Disse problemer skal her søges gennemgået, både i principiel og aktuel belysning.

- 1) Den lokale historie, kultur og tankegang.

Dette er et væsentligt punkt, nødvendigt for forståelsen af det særegne i hele den grønlandske livsform. En række af det moderne Grønlands vanskeligste spørgsmål har deres udspring i historiske forhold, uden kendskab til hvilke bedømmelsen af

spørgsmålene let bliver overfladisk og misvisende. Så spændende historien i sig selv kan være, bør den i betragtning af den begrænsede tid koncentrere sig om de forhold i fortiden, hvis virkninger kan spores i det nutidige samfund.

Det samme gælder udredningen af den oprindelige grønlandske kultur. Det væsentligste er ikke at fortælle, hvordan det var, men at vise, hvor man idag møder det gamle lyslevende midt i det nye. Det har eksempelvis ikke større interesse at fortælle, at det er gammel eskimoisk sædvane at sove med benene ind mod væggen og hovedet ud. Først når den danske sygeplejerske sætter det i forbindelse med patienternes tilbøjelighed til at anbringe sig på samme måde i hospitalssengen, får det betydning for hele hendes vurdering af situationen. Skødesynen for enhver europæer, der kommer ud for at arbejde i fremmede omgivelser, er jo givetvis hans klippefaste overbevisning om, at det for ham tilvante også er det rigtige på det nye sted. Et hovedformål for enhver påvirkning må være at få denne indstilling rokket – og hertil er en forstående gennemgang af det lokale kulturmønster et effektivt middel.

Og dermed er man med det samme inde på den lokale tankegang. Kultur og tænkemåde afspejler hinanden og kan ikke adskilles. Men mens kulturelementerne mestendels er tilgængelige for eksakt forskning og objektiv fremstilling, er en befolknings måde at tænke på langt mere uhåndterlig og diskutabel, og undervisningen i dette emne tilsvarende vanskelig. Da den samtidig er yderst central i hele undervisningsbilledet, står man her ved et hovedproblem.

Det kunne synes en genvej at lade en repræsentant for befolkningen selv klare dette emne. Det er det også i mange henseender. Og man er i hvert fald sikker på, at eleverne får præsenteret den grønlandske vurdering af deres egen måde at reagere på. Men her gælder igen, at det ikke så meget er selve tænkemåden som dens relation til den tilsvarende danske tænkemåde, det gælder. En udlænding vil på mange måder have lettere ved at pege på det specielle i dansk tænkemåde end danskeren selv – og på samme måde kan en dansker i visse henseender have klarere blik for det særegent grønlandske end grønlænderen selv.

Det rigtige er formodentlig en kombination, hvor emnet belyses fra begge sider. Men vanskeligt *er* og bliver det.

2) Det grønlandske sprog.

Sprogbarrieren er idag den største hindring for samkvem og forståelse mellem grønlændere og danskere. Et meget stort slag ville være vundet, hvis der var sproglig kontakt over bred front mellem grupperne. Man kunne synes, at det var lettere at lære 2000 danske i Grønland grønlandsk end 30.000 grønlændere dansk. Men for det første er de allerfleste danske døgnfluer i det grønlandske samfund – bliver kun deroppe et par år. I løbet af en menneskealder ville det altså også blive 30.000 danske, der skulle lære grønlandsk – og de ville resten af livet ikke have nogen glæde af

det, når de var vendt hjem. Desuden ville de allesammen være henvist til at begynde at lære grønlandsk i hel voksen alder, hvor som bekendt indlæringsprocessen er meget vanskelig, mens grønlanderne har chancen for at lære dansk allerede som børn – og kan have glæde af det resten af livet. Og endelig er det idag – alt andet taget i betragtning – mere nødvendigt for en grønlander at beherske dansk end omvendt.

Man kan derfor sikkert ikke gøre sig håb om at lære danskere i Grønland grønlandsk over bred front og effektivt, og slet ikke på den korte tid, de fleste er i landet. Men mindre har også ret, og et blot minimalt kendskab til grønlandsk vil sikkert kunne have stor betydning, især for forholdet mellem de to grupper. Det ville vise god vilje og interesse for det grønlandske, det ville vise, at det ikke er noget ensidigt lærer-lærlingeforhold og det ville kunne afbøde de mest elementære misforståelser.

Udrejsende har gennemgående god vilje til at lære sproget. Det kan naturligvis ikke gøres – end ikke på det minimale plan – på en uge. En eventuel undervisning må strække sig over måneder og ikke dage. Det kunne måske organiseres i månederne før oprejsen på frivillig basis – eller efter oprejsen, som det til dels allerede sker i aftenskoler i Grønland.

De nuværende kursus kan kun give en meget kort oversigt over sprogets struktur og vigtigste udtaleregler.

3) De ydre samfundsforhold.

Det grønlandske samfunds opbygning idag må kendes især jo af de mennesker, som får direkte administrative opgaver indenfor det. Praktiske ting som samfærdselsmidler, økonomiske forhold, vareforsyning, fritidsforhold, skolefaciliteter, ansættelsesbetingelser er altid genstand for megen interesse, og misforståelser og skuffelser kan undgås, når sådanne forhold er klarlagt på forhånd.

Disse forhold er imidlertid næsten alle af en sådan art, at de vil kunne forklares skriftligt med næsten lige så stort udbytte som en mundtlig fremstilling. På et kursus, hvor tiden er knap, kan man derfor let fristes til at erstatte denne undervisning med skriftligt materiale kombineret med enkelte spørgetimer og mere underholdende fremvisning af supplerende lysbilleder og film, når en dags hårdt arbejde med andre fag har gjort det utilrådeligt at køre frem med for tungt stof.

4) Specielle faglige oplysninger.

Indenfor næsten alle fag vil der være en vis specialviden, som grønlandsfarere bør være bekendt med. Læreren vil blive stillet overfor hidtil ukendte pædagogiske opgaver: At undervise i dansk som fremmedsprog, at undervise børn, hvis sprog man ikke forstår og som ikke forstår en selv. Bygningshåndværkere må bygge på klipper i stedet for moræner. Lægerne må kurere på folk med en anden indstilling overfor smerter og sygdomme end vi – og må kende en række specielle udtryk for ondt i maven og hovedpine.

Vanskeligheden ved denne undervisning er især af praktisk art: Her bliver holdene endnu mindre, tit så små, at længere tids undervisning bliver urimelig dyr og tidskrævende. Nødvendigheden og værdien af en sådan specialundervisning varierer desuden fra fag til fag. Og endelig har denne undervisning en tilbøjelighed til at blive lidt mere tør end den almene – ifølge sagens natur, men et handicap for specialundervisningen, når den er indlagt på samme kursus som den almene undervisning.

5) Kulturmødets principielle problemer.

Udviklingen i Grønland er kun en del af en større og verdensomspændende udvikling, som i nogen grad følger de samme love kloden rundt: Mødet og den gensidige påvirkning mellem den tekniske kultur og den oprindelige livsform i alle dens forskellige fremtrædelsesformer. Dette giver arbejdet i Grønland et særligt perspektiv i almindelighed, – opgaven en større alvor. Men samtidig må det give mulighed for at kunne bruge de erfaringer, som andre har gjort stillet overfor lignende opgaver, – at udmønte resultaterne af den forskning, som er i hastig udvikling netop over de samme problemer, som vi møder i Grønland, når de to kulturer brydes.

Hvor den almindelige kulturbrydning kombineres med sociale eller andre sammenhænge, kan opstå særligt aktuelle problemer, som kræver en særlig belysning. F. eks. vil repræsentanten for den tekniske kultur tit stå i arbejdslederens rolle overfor de lokale folk, og arbejdspladsens almindelige psykologi får da en særlig accentuering af stor betydning for den, der vil gøre sig håb om at få arbejdet til at lykkes.

Hele denne del af undervisningen vil sikkert kunne udvides væsentligt, efterhånden som forskningen over de nævnte problemer bliver praktisk anvendelig. I den forbindelse bør man utvivlsomt meget opmærksomt følge udviklingen på dette område andre steder i verden.

6) Indstillingen til opgaven.

Der har indtil nu været tale om en kundskabsmeddelelse – eller om man svang sig højt til at give en forståelse af en sammenhæng. Mindst lige så vigtig er hele den indstilling, som danskeren møder op med, når han stiger i land i Grønland. Dette punkt er så vigtigt, at et kursus vil have svigtet på et væsentligt punkt, hvis det ikke samtidig med meddelelsen af kundskaber har sat ind på netop at påvirke den almindelige indstilling til opgaven. Det kan endda siges så stærkt, at hvis man virkelig formår at dreje indstillingen i mere positiv retning, vil det kunne virke langt ud over det, man ellers kan forvente at nå på en uge.

Det må være naturligt at spørge: Hvordan er råmaterialet? Hvordan er den almindelige danskers indstilling til et folk som det grønlandske – og hvilke muligheder eller farer ligger der i denne traditionelle indstilling?

Der er naturligvis mange nuancer, men man rammer vist ikke meget ved siden af ved at sige, at den er præget af følgende ingredienser: Umiddelbar velvilje, stort

ukendskab, en tyrkertro på det hjemmevantes almengyldighed, god arbejdsmoral, – og en vis tilbøjelighed til sentimentalt sværmeri for det primitive og oprindelige og fremmedartede i det grønlandske.

Der er altså absolut mange positive træk, som man kan knytte til og prøve at udvikle til noget endnu bedre. Men samtidig er der ansatser til de reaktioner, som nogle danske i Grønland i tidens løb er endt i – og som de anklages så ofte for fra grønlandsk side.

Det naturlige forhold er en gensidig anerkendelse på lige fod – hvor det daglige arbejde og de menneskelige egenskaber tæller på begge sider. Man kan så betvivle muligheden af at bibringe mennesker en sådan indstilling gennem få dages undervisning. Men forsøget må gøres. Og som sagt: Modtageligheden er stor og forhåndsindstillingen ingenlunde negativ.

Det må betones, at arbejdet i Grønland er en opgave – en svær opgave, som det er lagt hen til os at løse, så vi kan være det bekendt overfor vore efterkommere og vores samtid. Men det må være selve ansvarligheden overfor denne opgave, forståelsen af dens alvor, der er drivkraften, og hverken skyldfølelse, medlidenhed eller sværmeri.

Det kan være fristende at svinge sig højt op, men man ved, at de udsendte kort efter bliver stillet overfor den grønlandske hverdag, og kan det, de har fået, ikke bære i den, da vil det skabe mistillid til undervisningen, og de vil blive et let bytte for overfladiske domme og fordomme.

Til gengæld er der det lykkelige ved den rigtige indstilling, at hvis man møder grønlænderne med tillid og respekt og forståelse, vil de gøre gengæld på samme måde, og der vil være betingelser for et godt samarbejde.

Man skal nødtigt vælge mellem de forskellige dele af undervisningen, men *skal* det gøres, er det i hvert fald ikke det mindst vigtige, at danskere i Grønland forstår, at de er der – ikke blot for at gøre et effektivt stykke arbejde – men nok så meget for at lære grønlænderne selv at gøre det samme arbejde.